

Föld (és) gömb

Csillagászati kiadványok terén sohasem küzdöttünk a bőség zavarával. Szinte mindegy volt, mi jelenik meg, örültünk, ha bármilyen könyv, folyóirat, cikk napvilágot látott. A válogatás luxusa nekünk nem adatott meg. Már csak ezért sem mehetünk el szó nélkül a Föld és Ég csúfos megszüntetése mellett. Amatőrcsillagászaink számára sokáig ez a lap jelentette az első számú csillagászati folyóiratot. Nagy példányszáma és széleskörű terjesztése révén a Föld és Ég volt mozgalmunk legfontosabb hajtómotorja és egyik legfontosabb ismeretforrása. A múlt idő használata nemcsak azért jogos, mert a Föld és Ég mostmár végérvényesen megszűnt (vagy ha így jobban tetszik: "átalakult" Földgömbbé), hanem azért is, mert imént vázolt szerepét hosszú évek óta nem tudta, és a jelek szerint nem is akarta betölteni.

A csillagászat és a földtudományok "szimbiózisát" megvalósító Föld és Ég megjelenését valójában mindvégig a két, eltérő érdeklődésű olvasótábor elégedetlensége kísérte. A szerkesztők sokáig gondosan ügyeltek a két téma egyensúlyára, azonban — ez természetes is — mindkét olvasótábor kevesellte a rá jutó részt. Az utóbbi években azonban szemmel láthatóan felbomlott ez az egyensúly — volt, hogy a földtudományi rész kétszeres terjedelmet kapott, de jelent meg olyan szám is, amelyben a planetáriumok és a csillagos ég "músorán" kívül csak földrajzos és barlangász cikkek kaptak helyet. (Ehhez képest a Földgömbbé átalakított Föld és Ég semmilyen változást nem mutat...)

A Föld és Eget (csillagászati) fénykorában az amatőrök mindig hátul, a Baráti köreink rovatnál ütötték fel először. Valójában a Kulin György által létrehozott Csillagászat Baráti Körének köszönhetette ez a folyóirat a legtöbb előfizetőt — tizenöt ezres példányszáma épp a Baráti Kör fénykorára esett. Nem csoda, hiszen jónéhány lelkes tanár, szakkörvezető léptette be egész osztályát, szakkörét a Baráti Körbe, a tagság feltétele pedig a Föld és Ég előfizetése volt. Ha tetszik, ha nem, hosszú ideig ez a "dióverős hadsereg" tette ki az előfizetők zömét!

A Föld és Ég megszüntetése — a jelentős ráfizetés miatt — a nyolcvanas évek közepe óta állandóan napirenden volt a TIT-nél. A "legsikeresebb" akció 1988 őszén zajlott, amikor az egyik ügybuzgó funkcionárius önhatalmúlag megszüntette a lapot. A kitört botrány miatt — szerencsére — mégis megmenekült a Föld és Ég.

Ezek után biztosan felmerül az Olvasóban, hogy ha ennyi megpróbáltatást túlélt ez a lap, akkor kinek tett jót megszüntetése a múlt év végén — minden látszólagos ok nélkül? (Hogy kinek állt érdekében, azt nem is kell kérdezni. Akit érdekel, olvassa el a Földgömb impresszumát.) Az amatőrcsillagászoknak és a csillagászat iránt érdeklődőknek semmiképpen. A novemberi Föld és Égben közölt felhívás szerint az "átalakítás" egyik indoka az, hogy "időközben a csillagászat és az űrkutatás új írásos ismeretterjesztő fórumra talált". Decemberben már két ilyen fórumot is megneveznek, lapunkat, a Meteort, mely nagyon csekély ismeretterjesztő anyagot közöl, hogy új lenne, arról meg végképp nem lehet beszélni. A másik kiadvány, az űrkutatás, Űrhajózás (Űr) c. folyóiratra sem túl ésszerű hivatkozni, mivel — bármennyire is igényesen szerkesztett, szép kivitelű kiadvány — megjelenése igen-igen akadozik.

távcsövezni ment. Többen könyveket kezdtek bújni vagy családtagjaikat kérdeztették tovább; komoly viták kerekedtek, amikor otthon valamit másképp magyaráztak, mint ahogyan az óvóné mondta. Ilyenkor még a szakirodalmat is átnézték a kérdés tisztázásához. Volt szülő, aki az óvodában felkereste az óvónőt, mert meg akarta ismerni, ki az, aki a gyermek érdeklődését anyyira felkeltette a csillagászat iránt.

Az óvónő (jelen sorok írójának felesége) maga is tapasztalta, hogy amióta foglalkozott a csillagászat alapjaival, másképp látja a világot. Ezért, s a gyermekek érdeklődését is látva, elhatározta: a jövőben is folytatni fogja, amit elkezdett. De azt is tapasztalta, hogy a kolléganők értetlenül fogadják munkáját, mert érdektelennek tartják a csillagászatot. Nem is csoda, amikor ők sosem tanultak róla, nem ismerik, nem értik.

Ezen kellene változtatni!

CSABA GY. G.

A Bajai Obszervatórium Alapítvány hírei

A múlt év végén egészoldalal felhívásban fordultunk a hazai amatőr csillagászokhoz támogatásért (Meteor 1991/10, 11). Erre sokan reagáltak, olyanok, akik nyilvánvalóan érdeklődnek egy országos csillagászati létesítmény váltságos helyzetét iránt, és lehetőségeik függvényében esetleg segíteni is szeretnének életben maradásához. Számukra készült ez a rövid beszámoló.

A bajai obszervatórium a Magyar Tudományos Akadémia Csillagászati Kutatóintézetének része. Csaknem négy évtizedes múltra tekint vissza, története városi bemutató csillagvizsgálóként kezdődött. E négy évtized túlnyomó részében alkalmazott égi mechanikai kutatások folytak itt, elsősorban a Föld felsőlégkörének műholdpályák vizuális megfigyelése útján. A hetvenes évek közepére megépült a város határában a Szegedi úti bázis.

A szó hagyományos értelmében vett klasszikus csillagászati kutatások 1985-től kezdődhettek meg ismét az intézetben, amikor is a szegedi József Attila Tudományegyetem Kísérleti Fizikai Tanszéke Baján állította fel 40 cm-es Cassegrain-távcsövet (1. Föld és Ég 1986, 82–83. o.). 1986-ban jelentkeztek először a gazdasági hanyatlás jelei: fel kellett adni a Tóth Kálmán utcai régi intézetet. Az 50 cm-es Newton típusú bemutató távcső akkor került a Kábeltelevíziós társaság tulajdonába. (Hazai viszonyainkat jól tükrözi, hogy 1991 decemberében e cég is megszűnt, vagyontárgyait, ingatlanait a Városi Önkormányzat veszi át, és így a Bajai Bemutató Csillagvizsgáló sorsa a továbbiakban az ő kezükben lesz.)

Az egyre vékonyabb sugárban csordogáló támogatások megtették hatásukat: sok kutató a tudományos továbbfejlődés ellehetetlenülése miatt maga távozott, a nem-kutatói állományt pedig a kényszerű létszám-leépítések tizedelték. A múlt év elején és idén is 3–3 státuszt kellett megszüntetni.

Nyugati szakfolyóiratokat évek óta nem tudunk járattani, a keletiek és a hazaiak rendelése 1991 végén állt le. Ezen az sem sokat segített, hogy a városi tanács, a Soros Alapítvány és a Bács-Kiskun Megyei Fejlesztési Alapítvány támogatásával néhány irodatechnikai berendezést, szakkönyvet és szoftvert be tudunk szerezni az elmúlt néhány évben... Sorra kellett